

Asia: VN/7046/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi virvoitusjuomaverosta annetun lain ja alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain liitteen muuttamisesta sekä virvoitusjuomaverosta annetun lain muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

SOSTE kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä.

Valtiontukihyväksynnän saamiseksi vaaditut muutokset:

Muutokset liittyvät pakkaamattomiin juomiin, kiinteisiin juoma-aineisiin ja maustamattomiin kasvipohjaisiin juomiin. SOSTE toteaa, että pakkaamattomia juomien verokohtelun tulisi olla samankaltaista kuin muiden virvoitusjuomien. Muuten SOSTella ei ole huomautettavaa kyseisiin muutoksiin.

Virvoitusjuomaveron määrä:

Korotusta esitetään samansuuruisena kaikille tuoteryhmille. 2023 vahvistetussa laissa sokerittomien juomien veroa alennettiin 9 senttiin voimassa olevasta 13 sentistä. Nyt esitetty korotus olisi 11 senttiä vuonna 2023 vahvistettuihin verotasoihin. Sokerittomien juomien ja pakkaamattomien juomien vero olisi näin ollen 20 senttiä litralta. Viiden muun verotason veron määrä olisi 27, 35, 43, 51 tai 59 senttiä litralta. SOSTE toteaa, että samansuuruinen korotus ei ole kannatettava. Samansuuruiset korotukset merkitsevät esityksen mukaisesti sitä, että alhaisempien sokeripitoisuuksien juomilla, joilla on matalammat verotasot, prosentuaaliset veronkorotukset ovat korkeampia. Tämän pitäisi olla päinvastoin.

Esityksen mukaan verotasoihin tehtävällä tasakorotuksella ei odoteta olevan merkittävää vaikutusta sokeripitoisten juomien kulutukseen ja siten myös veronkorotuksen terveyttä edistävän vaikutuksen

oletetaan jäävän vähäiseksi. Esityksessä todetaan kuitenkin, että veron porrastaminen juoman kokonaissokeripitoisuuden mukaan todennäköisesti siirtäisi kulutusta vähemmän sokeria sisältäviin juomiin, joten muutoksella voisi tältä osin olla terveyttä edistävä vaikutus. SOSTE toteaa, että ollakseen terveysohjausta vahvistava uudistus, odotetut vaikutukset ovat vaatimattomia. Erojen veroluokkien välillä tulisi olla riittävän isot. Kuusiportainen veroportaikko on hienojakoinen siihen, että verotasolta toiselle siirtymisessä olisi vahvempi taloudellinen kannustin. Verotuksessa tulisi olla nollaveroluokka ainakin makeuttamattomille ja maustamattomille vesille ja vastaavasti ylimmän veroluokan verotusta on kiristettävä.

Kokonaisuudessaan SOSTE toteaa, että virvoitusjuomavero ei hienojakoisuutensa puolesta kannusta riittävästi verotasolta toiseen siirtymistä, siitä puuttuu nollaveroluokka, eikä tasakorotus edistä terveysohjausta. Veropohja on liian kapea koskiessaan vain virvoitusjuomia ja vain sokeri huomioidaan. Tarvitaan laaja-alainen terveysperustainen veromalli.

Laajempi terveysperustainen malli:

SOSTE jo pidempään tuonut esiin terveysperustaisen veron tarvetta ja esittänyt, että siihen sopivia malleja pohjaksi on. Esimerkiksi SOSTEn, Sydänliiton ja Diabetesliiton mallissa verotettaisiin paljon sokeria, suolaa tai kovaa rasvaa sisältäviä tuotteita porrastetusti tuoteryhmittäin. Mallissa olisi nollaveroluokka kasviksille, marjoille ja hedelmille sekä kaikille niille tuotteille, jotka alittavat Sydänmerkki-kriteeristön tuotekohtaiset, kriittisten ravintoaineiden raja-arvot.

Väestön terveydentila ei enää kohene vuosikymmenien tapaan. Suomessa yli kolmannes kuolemista johtuu käyttäytymiseen liittyvistä riskitekijöistä, joista ravitsemukseen liittyvät riskit ovat merkittävimmät. Lisäksi väestörakenteen muutokset, joista merkittävimmät ovat ikääntyneiden määrän kasvu ja matala syntyvyys. Nämä tekijät heikentävät huoltosuhdetta nopeasti lähivuosina. Vastaavasti sosiaali- ja terveydenhuollon menot kasvavat samaa tahtia kuin keski-ikä nousee (Ratkaisuja kestävän yhteiskunnan rakentamiseen, Väestön terveys- ja hyvinvointikatsaus 2025, THL). THL:n raportissa esitetään yhtenä toimenpidesuosituksena terveysperusteista hintapolitiikka ja verotusta. On kiistatonta, että tarvitsemme kaikkia keinoja ja johdonmukaisia yhteiskunnallisia päätöksiä.

Myös Terveystieteiden tutkimuskeskus on esittänyt ehdotuksissaan (2024) terveysperustaista veroa vaikuttavaksi toimenpiteeksi. Suosituksissa korostetaan sitä, että Maailman terveysjärjestö suosittelee jäsenmailleen veropolitiikan laajentamista ja kohdentamista runsaasti sokeria, tyydyttynyttä rasvaa ja suolaa sisältäviin epäterveellisiin, energiatiheisiin ja ravitsemuslaadultaan heikkoihin ruokiin ja juomiin. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen toimeenpanosuunnitelmassa (Terveystieteiden tutkimuskeskus – kansallinen terveys- ja hyvinvointiohjelma Toimeenpanosuunnitelma, STM, 2024) on valittu toimenpiteeksi terveysperustaisen verotuksen portaittainen aloittaminen.

Myös väestön mielipide puoltaa sitä, että yhteiskunta ryhtyy rajoittamaan epäterveellisten elintarvikkeiden tarjontaa ja kulutusta. SOSTEn, Yksi elämä -verkoston ja Terve Paino ry:n teettämän kyselytutkimuksen perusteella (Taloustutkimus, julkaistu tammikuussa 2021) yli puolet suomalaisista (53 prosenttia) kannatti siirtymistä elintarvikkeiden terveysperusteiseen verotukseen. 58 prosenttia suomalaisista kannatti sokeriveroa runsaasti sokeria sisältäville tuotteille.

SOSTE esittää, että terveysperusteisen valmisteveron valmistelua jatketaan ja perustetaan asiaa selvittävä laaja-alainen työryhmä.

Mäkipää Erica
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry